

ЛІТЕРАТУРА

1. Іванюта С.М. Антикризисное управління: навчальний посібник / С.М. Іванюта. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 288 с.
2. Чепіжко В. Фінансова криза з американською пропискою / В.Чепіжко // Урядовий кур'єр. – 20 січня 2009. – №175.
3. Цивільний кодекс України: чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 29 лют. 2012 р.: – К.: Паливода А.В., 2012. – 380 с.
4. Стоякин Г.Я. Меры защиты в советском гражданском праве: автореф. дисс. на соиск. науч. степени канд. юрид. наук: спец. 12.00.03 «Гражданское право и гражданский процесс; семейное право; международное частное право» / Г.Я. Стоякин; Свердловский юридический институт. – Свердловск, 1973. – 22 с.
5. Тertyшников В.И. Гражданский процесс (курс лекций) / В.И. Тertyшников – Х.: Консум, 2001. – 158 с.
6. Малейн Н.С. Гражданский закон и права личности в СССР / Н.С. Малейн – М.: Юрид. лит., 1981. – 214 с.
7. Ведяхин В.М. Защита права как правовая категория / В.М. Ведяхин, Т.Б. Шубина // Правоведение. – 1998. – № 1. – С. 67-79.
8. Цивільне право України: підручник: у 2-х кн. / Д.В. Боброва, О.В. Дзера, А.С. Довгерт та ін.; за ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової. – К.: Юрінком Інтер, 1999. – 864 с.
9. Дзера І.О. Цивільно-правові засоби захисту права власності в Україні / І.О. Дзера – К.: Юрінком Інтер, 2001. – 256 с.
10. Тимченко Г.П. Способи та процесуальні форми захисту цивільних прав: автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. юрид. наук: спец. 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» / Г.П. Тимченко; Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого. – Х., 2002. – 20 с.
11. Цивільний кодекс України: науково-практичний коментар: у 2 ч. / За заг. ред. Я.М. Шевченко. – К.: Концерн «Видавничий Дім Ін Юре», 2004. – Ч. 1. – 692 с
12. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини: Закон України від 23.12.1997 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – №20. – Ст. 99.

УДК 347.65/68

ОСОБЛИВОСТІ РОЗГЛЯДУ В СУДІ СПРАВ ПРО СПАДКУВАННЯ ЗА ПОЗОВОМ ПРО ВИЗНАННЯ ПРАВА ВЛАСНОСТІ НА ЖИТЛО

Кармаза О.О., к.ю.н., асистент

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

У статті здійснено науково-практичний аналіз особливостей розгляду у позовному провадженні цивільних справ про спадкування за позовами про визнання права власності на житло.

Ключові слова: житло, позовне провадження, спадкування, право власності, підсудність.

Кармаза А.А. ОСОБЕННОСТИ РАССМОТРЕНИЯ В СУДЕ ДЕЛ О НАСЛЕДОВАНИИ ПО ИСКУ О ПРИЗНАНИИ ПРАВА СОБСТВЕННОСТИ НА ЖИЛЬЕ / Киевский национальный университет, Украина

Статья направлена на осуществление теоретического и практического анализа особенностей рассмотрения в суде дел о наследовании по иску о признании права собственности на жилье.

Ключевые слова: жилье, исковое производство, наследование, право собственности, подсудность.

Karmaza A.A. PECULIARITIES OF THE COURT PROCEEDINGS RELATED TO THE SUCCESSION UNDER THE CLAIMS ON DECLARATION OF TITLE TO THE RESIDENTIAL PROPERTY / Kiev national university, Ukraine

The article provides scientific and practical analysis of the peculiarities of civil court proceedings related to the succession under the claims on declaration of title to the residential property.

Key words: residence, claim proceedings, succession, title, jurisdiction.

Одним із способів набуття права власності на житло як в Україні, так і в світі, є спадкування за заповітом або за законом житла, яке входить до складу спадщини. У доктрині проблемні аспекти спадкування досліджуються, зокрема, такими вченими, як О. Дзерою, Н. Кузнєцовою, З. Ромовською, Ю. Заїкою, С. Фурсою, Я. Шевченко та ін. У більшості праць дослідників інститут спадкування розглядається через призму матеріального права, а не процесуального права. Наприклад, С. Фурса, М. Бондарева, І. Бондар, І. Мельник, С. Снідевич, досліджують спадкування через нотаріальний процес, де інституту спадкування відводиться окреме місце. Однак, окремо в доктрині розгляду справ про спадкування за позовом про визнання права власності на житло, уваги не приділено. У зв'язку з цим та з урахуванням розвитку спадкових відносин щодо житла в Україні стаття є актуальною.

Наша мета розглянути особливості розгляду у суді справ про спадкування за позовом про визнання права власності на житло, тобто інститут спадкування розглядається через призму процесуального права.

Спадкові відносини щодо житла в Україні регулюються Конституцією України, Цивільним кодексом України (далі – ЦК), Цивільним процесуальним кодексом України (далі – ЦПК), законами України «Про нотаріат», «Про міжнародне приватне право», чинними міжнародними договорами України, а також іншими законодавчими актами України.

Відповідно до статті 1216 ЦК спадкуванням є перехід прав та обов'язків (спадщини) від фізичної особи, яка померла (спадкодавця), до інших осіб (спадкоємців). До спадкоємців переходять як єдине ціле усі права та обов'язки, що належали померлому на момент відкриття спадщини і не припинилися внаслідок його смерті. Тобто, у разі коли особі до її смерті належав житловий будинок на праві власності та це право на нього у зв'язку із його смертю не припинилося, право власності на житло входить до складу спадщини.

Відповідно до ст.379 ЦК житлом фізичної особи є житловий будинок, квартира, інше приміщення, призначені та придатні для постійного проживання в них. У доктрині термін «житло» розкривається, зокрема, як одне із основних матеріальних умов існування людини; є нерухомим майном, що призначене та придатне для проживання, відповідає вимогам, встановленим законодавством щодо нього, та право власності на яке набувається на підставах, не заборонених законом, і припиняється у випадках, передбачених законом; право та його обтяження підлягає обов'язковій державній реєстрації відповідно до закону [1].

Право власності на житло, яке входить до складу спадщини, підлягає обов'язковій державній реєстрації відповідно до Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» та виникає з моменту такої реєстрації. Реєстрація права власності на житло, яке входить до складу спадщини, відбувається на підставі свідоцтва про право на спадщину, виданого нотаріусом. Однак, у разі виникнення спору щодо такого житла правостановлюючим документом буде рішення суду, яке набрало законної сили.

Так, у разі виникнення спору щодо житла, яке входить до складу спадщини, спір вирішується у судовому порядку. С. Фурса звертає увагу на те, що інститут спадкування в цивільному процесі не є окремим інститутом такого процесу, як наприклад, в нотаріальному процесі, а представлений спадковою справою, яка відноситься до категорії цивільних справ та розглядається в позовному провадженні цивільного судочинства [2]. Тому, в такому разі правостановлюючим документом, на підставі якого здійснюється державна реєстрація права власності, є рішення суду.

Загалом справи даної категорії розглядаються в порядку виключної підсудності у відповідності до статті 114 ЦПК, а саме, позови, що виникають з приводу нерухомого майна, зокрема житла, пред'являються за місцезнаходженням житла.

Однак, до складу спадщини можуть входити не тільки нерухоме майно, зокрема житло, а й рухомі речі. Тому, як вбачається із аналізу судових рішень, непоодинокими випадками є

звернення позивачів до суду з позовними вимогами щодо визнання права власності в порядку спадкування не лише нерухомого майна, а й іншого майна (грошові кошти, транспортні засоби тощо). В такому випадку, на нашу думку, судді перед відкриттям провадження у справі на підставі поданих документів з'ясовують місцезнаходження основної частини спадкового майна та після чого вирішують питання про підсудність даного позову.

Як вбачається із аналізу доктрини (С. Фурса, Є. Фурса, В. Комаров, Ю. Заїка, С. Рабовська, М. Штефан) та норм ЦПК, правовими підставами для визнання права на спадщину перед усім є сам факт виникнення права на спадщину та наявність самого спадкового майна.

Так, наприклад, у разі, коли особа до смерті спадкодавця користувалася житлом за строковим чи безстроковим договором найму (оренди) житла, і не є за законом чи за заповітом спадкоємцем, права на таке житло вона не набуває. Це ж стосується і самочинно збудованих житлових будинків, які збудовані або будуються на земельній ділянці, що не була відведена для цієї мети, або без належного дозволу чи належно затвердженого проекту, або з істотними порушеннями будівельних норм і правил (стаття 376 ЦК), оскільки особа, яка здійснила або здійснює таке будівництво, не набуває права власності на нього.

Пленум Верховного Суду України у Постанові від 30 травня 2008 р. № 7 «Про судову практику у справах про спадкування», зокрема, роз'яснив, що у разі, коли спадкодавцем було здійснене самочинне будівництво (частина перша статті 376 ЦК), до спадкоємців переходить право власності на будівельні матеріали, обладнання тощо, які були використані в процесі цього будівництва. Якщо право власності на самочинно зведену будівлю визнано судом за власником (користувачем) земельної ділянки, на якій вона розміщена, то до складу спадщини входить право на відшкодування витрат на будівництво (частина шоста статті 376 ЦК). До спадкоємців, які прийняли спадщину, у разі знесення самочинного будівництва переходить обов'язок відшкодувати вартість витрат на його знесення і приведення земельної ділянки до попереднього стану (частина четверта, сьома статті 376 ЦК).

Однак, якщо особа до смерті здійснювала «законне» будівництво житлового будинку, і після смерті цей будинок залишився недобудований, тобто право власності на нього не виникло відповідно до закону, то до складу спадщини входять будівельні матеріали, а не житловий будинок.

Крім того, у суді непоодинокі випадки розгляду справ про спадкування за позовом про визнання права власності у порядку спадкування на майно, первинна реєстрація якого не була проведена, і відсутній правостановлюючий документ. Як вбачається із аналізу судової практики, наприклад, у період 2010 року в провадженні Бориспільського міськрайонного суду Київської області розглядалося 91 справа такої категорії.

Особливостями розгляду даної категорії справ є існування того факту, що спадкодавець за життя не встиг або не зміг у зв'язку з хворобою оформити належним чином побудоване житло та отримати правостановлюючі документи на нього. Тому, на нашу думку, під час розгляду цієї категорії справ слід було б з'ясувати належність побудованого житлового будинку спадкодавцеві (технічний паспорт на будинок, довідки з міської або сільської ради про те, що спадкодавець дійсно був зареєстрований та проживав у спадковому будинку, однак правостановлюючий документ відсутній).

Крім того, правовою підставою для визнання права на спадщину, до складу якої входить житло, є також факт прийняття спадкоємцем даної спадщини, а якщо даний факт буде відсутнім або не встановленим в судовому порядку, то в задоволенні позову, на нашу думку, суддя відмовить.

У доктрині під прийняттям спадщини розуміють засвідчення згоди спадкоємця вступити у всі правовідносини спадкодавця, які в сукупності становлять спадщину; поведінку юридичного характеру, односторонній правочин, який засвідчує волю особи стати правонаступником померлого [3].

Для прийняття спадщини необхідне волевиявлення спадкоємця, прийняття спадщини з умовою чи із застереженням законом не допускається (стаття 1268 ЦК). На думку Є. Харитонова, прийняття спадщини здійснюється двома способами: шляхом пасивної поведінки та активної поведінки (подачі заяви нотаріусу) спадкодавця [4]. На наш погляд, способів прийняття три: тобто, спадкоємець вважається таким, що прийняв спадщину, у разі, коли: він фактично

прийняв спадщину, оскільки постійно проживав разом із спадкодавцем на час відкриття спадщини та не заявив відмову від прийняття спадщини протягом шести місяців з часу відкриття спадщини; подав до нотаріальної контори письмову заяву про прийняття спадщини; на підставі норми ст.1268 ЦК визначені законом особи вважаються таким, що прийняли спадщину, а саме, це малолітня, неповнолітня, недієздатна особа, а також особа, цивільна дієздатність якої обмежена, за умови, що така особа не відмовилася від спадщини.

Для прийняття спадщини законом встановлено строк у шість місяців, який починається з часу відкриття спадщини. Тобто, протягом цього строку спадкоємець має право прийняти спадщину чи не прийняти спадщину. Прийняття спадщини чи не прийняття спадщини є правом спадкоємця, а не його обов'язком.

В житті може виникнути ситуація, коли спадкоємець постійно проживав із спадкодавцем до його смерті у житловому будинку, але після смерті останнього не зміг прийняти спадщину, оскільки, спадщиною заволоділи інші спадкоємці чи особи, що такими не є. В такому разі, спадкоємець протягом шести місяців з часу відкриття спадщини, на нашу думку, подає заяву про прийняття спадщини в нотаріальну контору за місцем відкриття спадщини, а також позов до суду про витребування спадкового майна із чужого незаконного володіння та у разі необхідності визнання його права власності.

Доказами, які обґрунтовують у справах про спадкування позови про право власності на житло, зокрема, є: підтвердження факту смерті спадкодавця, підтвердження факту родинних відносин спадкоємця із спадкодавцем, правовстановлюючі документи на житло, яке входить до складу спадщини, якщо такі документи відсутні, то будь-які документи, які б підтверджували належність відповідного житла спадкодавцю, факт звернення до відповідної нотаріальної контори із заявою про прийняття спадщини, факт спільного проживання спадкоємця із спадкодавцем, заповіт, квитанції по оплаті квартирної плати та комунальних послуг тощо.

Позивачами у такій категорії справ є, як правило, спадкоємці – громадяни України, іноземці, особи без громадянства, як за законом, так і за заповітом, а також юридичні особи у разі спадкування за заповітом.

Проаналізувавши судову практику, слід відмітити, що у судах мають місце випадки ухвалення рішень про визнання права власності на житло в порядку спадкування за спадкоємцями, які не належали до кола спадкоємців за законом, відповідно до ЦК УРСР 1963 р., а стали належати до кола цих спадкоємців лише з введенням у дію ЦК 2003 р. [5].

Так, наприклад, З.І.К. звернулась до П. районного суду з позовом до ДПІ у П. районі м. Києва про визнання права власності на квартиру в порядку спадкування після смерті її двоюрідної тітки, яка померла 25 травня 1998 р. В обґрунтування заявлених вимог позивачка вказала, що вона фактично прийняла спадщину, яка залишилася після смерті тітки. На підтвердження цих доводів позивачка надала суду, крім документів, що підтверджують родинний зв'язок із померлою, документи, які підтверджують витрати на поховання спадкодавця та копії квитанцій про оплату квартплати та комунальних послуг по спірній квартирі з червня 1998 р., тобто після смерті тітки. При цьому позивачка постійно проживає у Д. районі м. Києва.

Ухвалюючи рішення про задоволення позову, суд вважав встановленим той факт, що позивачка як двоюрідна племінниця померлої на час смерті останньої постійно проживала з нею, а тому, відповідно до ч.3 ст.1268 ЦК, прийняла спадщину. Однак, виходячи з наданих позивачкою доказів, у суду не було підстав вважати, що З.І.К. на час смерті своєї тітки постійно проживала разом з нею, оскільки позивачка вступила у володіння квартирою після смерті спадкодавця. Крім того, спір мав бути вирішеним за нормами ЦК 1963 р.

ЦК 2003 року встановлює, що прийняття спадщини – це постійне проживання разом із спадкодавцем на час відкриття спадщини; подання спадкоємцем, який бажає прийняти спадщину, але на час відкриття спадщини не проживав постійно із спадкодавцем, не подав заяви до нотаріальної контори про прийняття спадщини. Враховуючи ці положення та зміст пункту 5 Прикінцевих та перехідних положень ЦК 2003 р., при вирішенні позовних вимог про визнання права власності в порядку спадкування за особами, які віднесені до кола спадкоємців за законом з 1 січня 2004 р., не можна застосовувати положення статті 549 ЦК УРСР щодо встановлення факту фактичного управління або володіння спадковим майном.

Разом з тим, оскільки пунктом 5 Прикінцевих та перехідних положень ЦК, правила книги шостої цього Кодексу застосовуються також до спадщини, яка відкрилася, але не була прийнята ніким із спадкоємців до набрання чинності названого Кодексу, можуть бути задоволені позови про визначення додаткового строку для прийняття спадщини спадкоємцям, які можуть бути такими лише з набранням чинності ЦК 2003 р., якщо спадщина не була прийнята ніким із спадкоємців до набрання чинності цього Кодексу.

Дійсно, для судової, нотаріальної та іншої практики важливим є питання розмежування дії в часі норм про спадкування ЦК 2003 р. та ЦКУРСР 1963 р., оскільки відповідно до книги шостої ЦК змінено підходи до визначення способів прийняття спадщини.

Підсумовуючи викладене відмітимо, що ознаками у цивільних справах про спадкування за позовом про визнання права власності на житло, зокрема, є: підставою відкриття провадження є подача позовної заяви про визнання права власності на житло; позовне провадження регламентовано всією системою норм цивільного процесу; об'єктом судового захисту є порушене, невизнане або оспорюване право на житло, яке поглинає інтерес; сторони – позивач (у більшості випадків позивачами є спадкоємці) і відповідач, які мають протилежні юридичні інтереси; можливість наявності спеціальних суб'єктів – третіх осіб; передбачена виключна підсудність; способом захисту права власності на житло є вирішення спору по суті; існує можливість застосування примусових заходів виконання судового рішення тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кармаза О.О. Поняття та ознаки житла за законодавством України / О.О. Кармаза // Юриспруденція. Теорія і практика. – № 4 (42). – 2008. – С. 6-11.
2. Фурса С.Я. Правова природа справ про оскарження нотаріальних дій або відмови в їх вчиненні / С.Я.Фурса // Право України. – 1997. – № 10. – С. 53-55.
3. Заїка Ю.О. Спадкове право України: навч. посіб. / Ю.О. Заїка. – К.: Істина, 2006. – 216 с. Ромовська З.В. Українське цивільне право. Спадкове право: підручник / З.В. Ромовська. – К.: Алерта; КНТ; ЦУЛ, 2009. – 264 с.
4. Цивільний кодекс України: науково-практичний коментар / За заг. ред. Є.О. Харитонова, О.І. Харитонової, Н.Ю. Голубевої. – 3-тє вид., перероб. та доп. – К.: Алерта: КНТ:ЦУЛ, 2010. – 752 с.
5. Єдиний державний реєстр судових рішень [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Page/1>

УДК 347.786

ВИКОРИСТАННЯ СЦЕНАРІЮ ПРИ СТВОРЕННІ ВІДЕОФІЛЬМУ

Паточнова В.В., здобувач

Національна академія внутрішніх справ

У статті з правової точки зору дається поняття літературного та режисерського сценарію. Розглянуто особливості використання сценарію при створенні відеофільму. Проводиться розмежування між сценарієм-екранізацією та сценарієм, написаним під час створення відеофільму. Висвітлено питання стосовно визначення самостійним об'єктом авторського права режисерський сценарій.

Ключові слова: сценарій, літературний твір, режисерський сценарій, екранізація, аудіовізуальний твір, об'єкт авторського права.

Паточнова В.В. ИСПОЛЬЗОВАНИЕ СЦЕНАРИЯ ПРИ СОЗДАНИИ ВИДЕОФИЛЬМА / Национальная академия внутренних дел, Украина
В статье с правовой точки зрения дается понятие литературного и режиссерского сценария. Рассмотрены особенности использования сценария при создании видеофильма. Проводится разграничение между сценарием-экранизацией и сценарием, написанным во время создания